

АНОТАЦІЯ

Охота Ю.В. Ефективність розвитку та організаційно-економічне стимулювання підприємницької діяльності в АПК. – Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.

Дисертація на здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю 051 – економіка. – Вінницький національний аграрний університет, Вінниця, 2021.

Дисертація присвячена обґрунтуванню, здійсненню наукової оцінки ефективності розвитку та визначенню особливостей організаційно-економічного стимулювання підприємницької діяльності в агропромисловому комплексі.

Предметно-об'єктною базою дослідження стала підприємницька діяльність в агропромисловому комплексі України та сільськогосподарські підприємства Вінницької області: ПП «АгроНіка», с. Тополівка, Гайсинський район; ПСП «Вікторія», смт. Вендичани, Могилів-Подільський район; ПП «Дари садів», с. Бронниця, Могилів-Подільський район; ПрАТ «Дашківці», с. Дашківці, Вінницький район; ПП «Кургани», с. Бандишівка, Могилів-Подільський район; ПСП «Фортуна», с. Брицьке, Вінницький район.

У теоретико-методичному плані дослідження доведено, що в сучасних умовах господарювання розвиток економіки держави значною мірою залежить від розвитку та ефективності діяльності суб'єктів господарювання агропромислового комплексу (АПК). Зокрема, сільськогосподарське підприємництво відіграє значу роль у збереженні сільських територій, розвитку їх інфраструктури і формуванні матеріального добробуту населення, і не тільки сільського. Окрім цього, сільськогосподарське підприємництво має значний вплив на макроекономічний показник ефекту господарювання, зокрема відповідно формує значну частку АПК у ВВП України, сектор стабільно посідає перші місця серед інших галузей економіки країни.

Дана проблематика і зумовила актуальність теми, сприяла формуванню мети, об'єкта і предмета наукового дослідження, ідентифікації завдань дослідження та пошуку наукової новизни.

У ході дослідження систематизовано теоретико-еволюційні основи становлення підприємницької діяльності та доведено, що підприємництво ще з початку свого виникнення стало безальтернативним мотивом, причиною створення економіки, формування результатів її функціонування, зокрема в межах ринково-конкурентної системи господарського порядку. На сьогоднішній день підприємництво – це особлива форма господарювання, яка заснована на самостійній ініціативі, відповідальності та інноваційній підприємницькій ідеї з метою отримання прибутку.

На підставі результатів дослідження сформовано власне авторське бачення підприємництва, яке полягає в тому, що підприємництво – це явище в економіці і суспільстві, що представлене як сфера докладання праці та капіталу, механізм соціально-господарських відносин, взаємодій, здійснюваних в умовах ризику й спрямованих на досягнення головної мети – отримання прибутку шляхом ефективно організації статутної діяльності, що забезпечує перевищення вигід над понесеними витратами.

Під час здійснення систематизації теоретико-еволюційних основ становлення підприємницької діяльності окремо розглянуто різні концепції визначення суті поняття «підприємство» як організаційно-формального чинника здійснення підприємницької діяльності та виявлено, що воно трактується з різних аспектів. Проте кожне трактування об'єднує думка про те, що кожне підприємство, безумовно, повинно складатись із капіталу, трудових ресурсів, матеріально-технічної бази та мати чітко сформовану мету, яка, перш за все, повинна полягати в отриманні максимального прибутку.

Виокремлено організаційно-економічні умови розвитку та стимулювання підприємництва в АПК, які доводять складність системи відносин між учасниками ринку і державою із забезпечення реалізації

відповідно до державної політики підтримування балансу інтересів держави, підприємців і споживачів.

Досліджено теоретико-методичні засади державної підтримки розвитку підприємництва, які повинні базуватися на визначенні заходів і засобів регулювання відповідно до ринкової ідеології з урахуванням закону конкуренції, особливостей соціально-економічної та ринкової взаємодії, а також відповідно до системи державної політики.

Проведено оцінку організаційно-економічних характеристик здійснення підприємництва, які становлять систему ідеологічних, організаційних, галузевих, природно-економічних чинників з використанням загальнодержавних аналітичних даних. Практику представлення результатів підприємницького господарювання в агропромисловому комплексі проаналізовано на прикладі підприємств різних організаційно-правових форм господарювання та видів економічної діяльності.

Здійснено аналіз економічної результативності та ефективності господарської діяльності досліджуваних підприємств, діяльність яких пов'язана із традиційним сільським господарством та вирощуванням кількох експорттоорієнтованих культур, та виявлено загально експорттоорієнтований факт їх розвитку відповідно до кон'юнктури ринку і мотивації виробляти продукцію-сировину, що становить головну можливість досягти мінімізації витрат, бути конкурентоспроможними та отримати максимальний прибуток.

Досліджено стан та роль державної політики щодо стимулювання розвитку підприємництва в АПК, яка повинна зважати на сучасні умови господарювання агроформувань та забезпечувати таку політику регулювання, яка б спонукала сільськогосподарські підприємства виробляти готову продукцію з метою підвищення рівня ВВП країни.

Доведено необхідність розвитку виробництва біопалива як перспективної сфери стимулювання підприємницької діяльності в агропромисловому комплексі з огляду на наявні відновлювальні сировинні ресурси агроформувань та з метою зменшення енергозалежності й

відповідних витрат, вирішення проблем утилізації відходів. Також безвідходне виробництво агроформувань України є великою перспективою забезпечення не лише продовольчої, екологічної, а й енергетичної та економічної безпеки держави в цілому.

Розкрито напрями формування організаційно-економічних умов та механізму стимулювання розвитку підприємництва та виявлено, що одним із найбільш значимих інструментів у формуванні організаційно-економічних умов розвитку підприємництва є кадровий потенціал як основний забезпечуючий чинник зокрема щодо ефективності й конкурентоспроможності. А у стратегічному контексті формування організаційно-економічних умов і механізму стимулювання розвитку підприємництва в АПК запропоновано сукупність пріоритетів, на які слід зорієнтовувати державну політику.

На основі досліджень набули подальшого розвитку кооперативні пріоритети стимулювання соціально-економічної ефективності підприємницької діяльності до умов її здійснення на конкурентному ринку та доведено їх ефективність з огляду на підвищення конкурентоспроможності вироблених товарів (послуг) та зниження трансакційних витрат. Також виокремлено переваги кооперації як інституційного механізму саморегулювання підприємницької діяльності, враховуючи міжнародний досвід.

У роботі з метою удосконалення стимулювання підприємництва в агропромисловому комплексі було досліджено та запропоновано методичні положення удосконалення оцінки ефективності господарської діяльності підприємств, застосовуючи методи аналізу середовища функціонування та кореляційно-регресійного аналізу. Було визначено оптимізовані значення досліджуваних суб'єктів господарювання щодо витрат на виробництво та обсягів зростання реалізації продукції.

Ключові слова: підприємництво, підприємство, агропромисловий комплекс, сільське господарство, кадровий потенціал, державна підтримка,

кооператив, біопаливо, ефективність розвитку, організаційно-економічне стимулювання.

SUMMARY

Okhota Y. V. Efficiency of development and organizational-economic stimulation of entrepreneurial activity in AIC. – Qualification scientific work on the rights of the manuscript.

Thesis for a Doctor of Philosophy, speciality 051 Economics. – Vinnytsia National Agrarian University, Vinnytsia, 2021.

Thesis is devoted to substantiation, scientific estimation of development efficiency and definition of organizational and economic stimulation features of business activity in an agro-industrial complex.

Entrepreneurial activity in the agro-industrial complex of Ukraine and agricultural enterprises of Vinnytsia region became the subject-object base of the research, i.e., PE AhroNika (Topolivka, Haisyn district), PE Victoriia, (Vendychany, Mohyliv-Podilskyi district), PE Dary sadiv (Bronnytsia, Mohyliv-Podilskyi district), PJSC Dashkivtsi (Dashkivtsi, Vinnytsia district), PE Kurhany (Bandyshivka, Mohyliv-Podilskyi district), PE Fortuna (Brytske, Vinnytsia district).

It is proved theoretically and methodologically that the development of the state economy largely depends on the development and efficiency of economic entities of the agro-industrial complex (AIC) in present-day economic conditions. In particular, agricultural entrepreneurship plays a significant role in preserving rural areas, developing their infrastructure and shaping the material well-being of the population, not only rural one. In addition, agricultural entrepreneurship has a significant impact on the macroeconomic indicator of the economic effect, in particular, forms a significant share of agriculture in Ukraine's GDP, the sector consistently ranks first among other economic sectors.

This problematic determined the relevance of the topic, contributed to the formation of the goal, object and subject of scientific research, the identification of

research tasks and the search for scientific novelty.

The study systematizes the theoretical and evolutionary foundations of entrepreneurial activity and proves that entrepreneurship has become an unalterable motive, the cause of the economy, the formation of the results of its operation since its inception, in particular within the market-competitive economic system. Today, entrepreneurship is a special form of management based on independent initiative, responsibility and innovative business ideas for profit.

Taking into account the research results, the author has formed her own definition of entrepreneurship. It is a phenomenon in the economy and society presented as a sphere of labour and capital, a mechanism of social and economic relations, interactions under conditions of risk aimed at achieving the main goal, i.e., to make a profit by effectively organizing the statutory activities ensuring the excess of benefits over costs incurred.

Systematizing the theoretical and evolutionary foundations of entrepreneurial activity, various concepts of enterprise as an organizational and formal factor of entrepreneurial activity are considered separately and it is found that it is interpreted from different aspects. However, each interpretation is united by the idea that every enterprise, of course, should consist of capital, labour, material and technical base and have a clearly defined goal to maximize profits.

The organizational and economic conditions of development and stimulation of entrepreneurship in the agro-industrial complex are highlighted, they prove the complexity of the system of relations between market participants and the state to ensure the implementation of state policy to balance the interests of the state, entrepreneurs and consumers.

Theoretical and methodological principles of state support for business development were researched, they should be based on measures and means of regulation in accordance with market ideology, taking into account competition law, features of social, economic and market interaction, as well as in accordance with public policy.

The organizational and economic characteristics of entrepreneurship

constituting a system of ideological, organizational, sectoral, natural and economic factors have been evaluated using national analytical data. The practice of presenting the results of entrepreneurial management in the agro-industrial complex is analysed on the example of enterprises of different organizational and legal forms of management and types of economic activity.

The efficiency and effectiveness of economic activity of the investigated enterprises have been analysed, their activity is connected with traditional agriculture and cultivation of several export-oriented crops. The general export-oriented fact of their development in accordance with market conditions and motivation to produce raw materials, the ability to minimize costs, to be competitive and maximize profits have been considered.

The role of the state policy for stimulating the development of entrepreneurship in the agro-industrial complex has been researched, it should take into account the current economic conditions of agricultural formations and provide a regulatory policy that would encourage agricultural enterprises to produce products to increase GDP.

The necessity of development of biofuel production as a perspective area of entrepreneurial activity stimulation in agro-industrial complex is proved considering available renewable raw materials of agrarian formations in order to reduce energy dependence and corresponding expenses, and to decide problems of waste utilization. Waste-free production of agricultural formations of Ukraine is a great prospect for ensuring food, environmental, energy, and economic security of the state.

The ways of organizational and economic conditions formation and the mechanism of business development stimulation are revealed; personnel potential is one of the most important tools of organizational and economic conditions formation for business development being the basic providing factor in particular concerning efficiency and competitiveness. The set of priorities necessary to orient the state policy on is offered in the strategic context of formation of organizational and economic conditions and the mechanism of stimulation of development of

business in agrarian and industrial complex.

Cooperative priorities of stimulating social and economic efficiency of entrepreneurial activity in a competitive market have been further developed and their effectiveness has been proved taking into account increasing competitiveness of manufactured goods (services) and reducing transaction costs. The advantages of cooperation as an institutional mechanism of self-regulation of entrepreneurial activity are also highlighted considering international experience.

In order to improve the promotion of entrepreneurship in the agro-industrial complex methodological provisions for improving the assessment of economic efficiency of enterprises were investigated and proposed using methods of analysis of the operating environment and correlation-regression analysis. Optimized values for the researched economic entities in terms of production costs and sales growth were determined.

Key words: entrepreneurship, enterprise, agro-industrial complex, agriculture, human resources, state support, cooperative, biofuels, development efficiency, organizational and economic incentives.